

Reactie op consultatie

Wet democratisering waterschappen – juli 2020

Graag wil ik hierbij steun uitspreken voor het voorstel van GroenLinks om op zo kort mogelijke termijn het systeem van geborgde zetels in de waterschappen af te schaffen. Ik onderschrijf de argumenten, maar plaats ik ook enkele kanttekeningen, onder meer over de omvang van de waterschapsbesturen. Daarnaast mis ik verbetervoorstellen rond een andere samenstelling van het DB, de formele toedeling van taken en bevoegdheden en de verhouding tot de provincie.

Context en maatschappelijke belangen

De commissie Boelhouwer constateert terecht dat de schaal van de waterschappen en de context waarbinnen de waterschappen hun taken moeten uitvoeren, is veranderd. De scope is verschoven van lokaal/regionaal naar mondiaal. De professionalisering van de organisatie maakt dat het bestuurlijke zwaartepunt veel meer komt te liggen op een bredere maatschappelijke belangenafweging, en minder op een bestuurlijke beoordeling van de technische haalbaarheid van het waterschapswerk. Dat alleen al vraagt om een democratischer legitimatie van het waterschapbestuur.

Dubbele vertegenwoordiging

Dat vertegenwoordigers van de geborgde zetels specifieke kennis inbrengen in het waterschapsbestuur, staat niet ter discussie en wordt ook gewaardeerd. Maar die kennis is er óók bij gekozen bestuurders: soms vanuit een ander perspectief, maar vaak ook niet te onderscheiden van de geborgde inbreng. De vrijheid die waterschapspartijen -terecht- hebben bij het opstellen van hun kandidatenlijsten, leidt er in veel waterschappen toe dat er feitelijk sprake is van een dubbele vertegenwoordiging van specifieke belangengroepen: zowel via de geborgde zetels als de gekozen leden. Uit democratisch oogpunt is dat onwenselijk.

Onvoldoende legitimiteit

Verder: de versnippering van de achterban van de organisaties met benoemingsrecht maakt dat je vraagtekens kunt zetten bij hun representativiteit. Mijns inziens kunnen zij niet langer meer geacht worden een hele sector te vertegenwoordigen: hoe kan bijvoorbeeld een geborgde vertegenwoordiger de belangen van zowel een 'plankgasboer' als een 'bioboer' behartigen, terwijl die belangen bij veel thema's mijlenver uiteen liggen? De legitimiteit is dus in het geding.

Besluitvorming niet in balans

De dubbele vertegenwoordiging kan leiden tot besluitvorming die niet in balans is. Bij besluitvorming kan immers een specifiek belang dubbel tellen, d.w.z. zowel een geborgde als de gekozen bestuurder met een achtergrond in die sector. Die gekozen bestuurder wordt volgens de huidige systematiek geacht de ingezetenen te vertegenwoordigen, maar de praktijk laat zien dat dat vaak anders uitpakt. In het slechtste geval betekent dit dat de focus blijft op de traditionele waterschapstaken zonder voldoende rekening te houden met de bredere maatschappelijke belangenafweging die -zeker gezien de klimaatverandering- zo enorm nodig is.

Die onbalans mag ook gezien worden als oorzaak van de lastenverschuiving: de inwoners (ingezetenen) zijn de laatste jaren steeds meer gaan betalen (van 26% in 1995 tot 41% in 2018), terwijl de categorie ongebouwd in 2018 slechts 11% betaalde, in 1995 nog 34%. Dat staat geenszins in verhouding tot het profijt dat Ongebouwd heeft van het waterschapswerk.

Inbreng blijft ook zonder geborgde zetels mogelijk

Het behartigen van een nu geborgd belang is ook heel goed mogelijk in een systeem van geheel directe verkiezingen. De verschillende achterbannen van deze zetels kunnen immers aansluiting zoeken bij een van de partijen die aan de verkiezingen deelneemt, of desgewenst zelf een partij oprichten. Dat zou een normale democratische gang van zaken zijn.

Dat staat nog los van de vele inspraakmogelijkheden die er -zeker ook in de nieuwe Omgevingswet- zijn om invloed uit te oefenen op het werk van het waterschap.

Omvang waterschapsbesturen

Het wetsvoorstel van GroenLinks gaat uit van een vermindering van het aantal waterschapszetels. Met dat voorstel ben ik het niet eens: de opschaling van de waterschappen heeft geleid tot zeer grote geografische gebieden. Omdat de zorg voor het watersysteem vaak lokaal maatwerk is, afhankelijk van bodemgesteldheid, waterlopen, grondwaterpeilen e.d., is het zeer wenselijk dat er binnen het Algemeen Bestuur voldoende geografische spreiding mogelijk is. De kostenvermindering bij een lager aantal AB-leden is dermate marginaal dat dit niet opweegt tegen het belang van lokale / regionale representativiteit.

AB en DB

Ook bij een monistisch bestuur als het waterschap verschillen de taken en rollen van AB en DB van elkaar, zoals ook tussen gemeenteraad en wethouders, of tussen provinciale staten en college van GS: elke rol vereist andere, eigen vaardigheden. Daarom zou het goed zijn als benoeming van DB-leden niet langer beperkt is tot de gekozen bestuurders, maar net als bij gemeenten en provincie te kunnen recruterend van buiten de kring van de gekozenen.

Taken en bevoegdheden

Een volledig democratisch bestuursorgaan past het best bij de nieuwe bevoegdheden en verantwoordelijkheden die het waterschap in deze nieuwe situatie dient uit te voeren, zo stelt GroenLinks in de MvT op pagina 8. Er wordt echter geen concreet voorstel gedaan om de uitbreiding van taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden te verankeren in de waterschapswet (dan wel de waterwet). Ik wil in overweging geven om dat wel te doen. De waterschappen worden als geen ander geraakt door de klimaatverandering, onder meer bij waterveiligheid, maar zeker ook grote thema's als droogte. Op dat laatste thema is sprake van bestuurlijke ondoorzichtigheid. Het explicieter formeel opdragen van bepaalde 'klimaattaken' aan de waterschappen kan helpen om bestuurlijke duidelijkheid te creëren en bij de waterschappen te zorgen voor focus.

Verhouding tot provincie

Die veranderde (en nog steeds veranderende) context van het waterschapswerk brengt ook een andere, onafhankelijker rol ten opzichte van de provincies met zich mee. Daarbij past niet dat de provincies via het vaststellen van het waterschapsreglement invloed hebben op de inrichting van de waterschapsbesturen. Ook dit aspect van democratisering van de waterschappen zou wettelijk geregeld moeten worden. .

Tot slot

De lange geschiedenis van de waterschappen moeten we koesteren. Het is dus terecht dat zij verankerd zijn in de grondwet, en dat moet zo blijven. Tegelijkertijd moeten we vooruit blijven kijken naar de grote (mondiale) uitdagingen waar overheden gezamenlijk voor staan. Dat kan alleen echt goed landen in een democratisch systeem. Dus heel erg eens met het voorstel van GroenLinks om het systeem van de geborgde zetels zo snel mogelijk af te schaffen en te zorgen dat er in 2023 werkelijk democratische verkiezingen kunnen plaatsvinden.